

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/104/2020
Identifikačné číslo spisu: 8019200166
Dátum vydania rozhodnutia: 27. apríla 2022
Meno a priezvisko: JUDr. Jana Martinčeková
Funkcia:
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2022:8019200166.1

ROZSUDOK

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Jany Martinčekovej a členov senátu JUDr. Zdenky Reisenauerovej a Mgr. Michala Novotného, v právnej veci žalobcu: I. C. N., nar. XX.X.XXXX, bytom E. č. XX, G., právne zastúpený: JUDr. Ján Lengvarský, advokát so sídlom Duklianskych hrdinov č. 1004/9, Vranov nad Topľou, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta č. 8-10, Bratislava, v konaní o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č.: 81081-2/2018-BA zo dňa 9.1.2019, o kasačnej sťažnosti žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Prešove č.k. 8Sa/6/2019-84 zo dňa 25.7.2019, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove č.k. 8Sa/6/2019-84 zo dňa 25.7.2019 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

O d ô v o d n e n i e

1. Krajský súd v Prešove rozsudkom č.k. 8Sa/6/2019-84 zo dňa 25.7.2019 zrušil rozhodnutie žalovanej č. 81081-2/2018-BA zo dňa 9.1.2019 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“) v spojení s rozhodnutím Sociálnej poisťovne, pobočka Košice č. 200-043877-CA04/2018 zo dňa 25.10.2018 (ďalej len „prvostupňové rozhodnutie“) a vec vrátil žalovanej na ďalšie konanie.

2. Žalovaná preskúmaným rozhodnutím zamietla odvolanie žalobcu proti prvostupňovému rozhodnutiu Sociálnej poisťovne, pobočka Košice (ďalej len „správny orgán I. stupňa“) vo veci nepriznania nároku na materské a potvrdila napadnuté rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Košice.

3. Správny orgán I. stupňa prvostupňovým rozhodnutím rozhodol, že podľa § 49 zákona č. 461/2003 Z. z. zákona o sociálnom poistení (ďalej len „zákon č. 461/2003 Z.z., resp. „zákon o sociálnom poistení“) žalobca nemá nárok na materské, ktorý si uplatnil od 2. septembra 2018. Správny orgán I. stupňa citoval príslušné zákonné ustanovenia vzťahujúce sa na vec a zároveň konštatoval, že žalobcovi nárok na materské nie je priznaný z dôvodu nesplnenia podmienky prevzatia starostlivosti o dieťa. Žalobcovi bola na účely prevzatia starostlivosti o dieťa poskytnutá rodičovská dovolenka, no napriek tomu žalobca aj naďalej vykonáva pracovnú činnosť, z ktorej dosahuje príjem a to vyšší ako z

pracovnej činnosti zakladajúcej nemocenské poistenie, z ktorého si nárok na materské uplatnil a zároveň nedošlo ani k úprave pracovného času tak, aby mohol prevziať starostlivosť o dieťa. Správny orgán I. stupňa vyslovil, že možno predpokladať, že žalobca nastúpil na rodičovskú dovolenku formálne za účelom čerpania dávky materské, reálne nezabezpečuje tú časť starostlivosti o dieťa, ktorú do prevzatia starostlivosti zabezpečovala jeho matka predtým, ktorý žalobca uviedol v dohode s matkou dieťaťa ako deň prevzatia do starostlivosti otca.

4. Žalovaná v odôvodnení preskúmaného rozhodnutia poukázala na údaje v informačnom systéme žalovanej, z ktorých vyplýva, že žalobca je povinne nemocensky poistený ako zamestnanec zamestnávateľa I. X. G., súdny exekútor od 8. apríla 2014 a súbežne od 01. septembra 2018 ako zamestnanec zamestnávateľa T-Systems Slovakia, s.r.o.. Žalovaná ďalej poukázala na email žalobcu zo dňa 24. októbra 2018, v ktorom oznámil pobočke, že k zmene pracovnej doby nedošlo. U zamestnávateľa I. X. G., súdny exekútor, mal pracovný čas rozvrhnutý v pracovné dni od 8:00 hod. do 16:30 hod. a u zamestnávateľa T-Systems Slovakia, s.r.o. má ustanovený týždenný pracovný čas 40 hodín s rozvrhnutým pracovným časom v pracovné dni od 8:00 hod. do 16:30 hod. Žalovaná konštatovala, že v prípade žalobcu správny orgán I. stupňa skúmal splnenie osobitných podmienok nárok na materské: prevzatie dieťaťa do starostlivosti a starostlivosť o toto dieťa otcom dieťaťa, vek dieťaťa, najmenej 270 dní nemocenského poistenia pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti, uplynutie 6 týždňov odo dňa pôrodu, nepoberanie materského alebo rodičovského príspevku matkou dieťaťa.

5. Žalovaná argumentovala, že ustanovenia zákona, ktoré sa týkajú podmienok nároku na materské používajú pojem „starostlivosť“ a nie pojem „riadna starostlivosť“, na ktorý žalobca poukazuje v odvolaní. Pojem „riadna starostlivosť“ je použitý v zákone č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon č. 571/2009 Z.z.“, resp. „zákon o rodičovskom príspevku“). Rodičovský príspevok je štátnou sociálnou dávkou, pričom na účely zákona č. 571/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov sa riadnou starostlivosťou rozumie aj starostlivosť zabezpečovaná inou osobou tak, ako uvádza žalobca v odvolaní. Podmienka prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu ustanovená v § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov je splnená vtedy, ak otec dieťaťa fakticky (nielen formálne) prevezme dieťa do svojej starostlivosti. Spravidla ide o situáciu, kedy otec dieťaťa prerušuje svoju pracovnú činnosť, aby sa mohol o dieťa starať. Tiež môže ísť o situáciu, že otec dieťaťa aj po prevzatí dieťaťa do starostlivosti vykonáva inú pracovnú činnosť, avšak v menšom rozsahu z hľadiska pracovného času ako pracovnú činnosť v pracovnom pomere, z ktorého si uplatnil nárok na materské. V týchto prípadoch je zároveň naplnený účel nemocenského poistenia vyjadrený v ustanovení § 2 písm. a) zákona o sociálnom poistení, spočívajúci v zabezpečení fyzickej osoby pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti v dôsledku poskytovania starostlivosti dieťaťu v prípade iného poistenca. Skutočnosť, že na splnenie podmienky nároku na materské musí ísť o faktické prevzatie dieťaťa do starostlivosti, dokazuje podľa žalovanej aj ustanovenie § 51 zákona o sociálnom poistení, ktoré rieši prerušenie starostlivosti o dieťa a s ním spojený zánik nároku na materské v prípade, ak sa poistenec prestal o dieťa starať. Žalovaná vyslovila, že konanie žalobcu v súvislosti s prevzatím dieťaťa do jeho starostlivosti sa javilo ako účelové s jediným cieľom - čerpať nemocenskú dávku z poistného vzťahu zamestnanca u zamestnávateľa I. X. G., súdny exekútor, popri dosahovaní príjmu zo zárobkovej činnosti na základe pracovnej zmluvy uzatvorenej dňa 31. augusta 2018 so zamestnávateľom T-Systems Slovakia s.r.o..

6. Žalovaná poukázala na stanovisko Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 17473/2018-M_ODSP43953/2018 zo dňa 10. septembra 2018, ktoré sa priklonilo k záveru, že zamestnanec uzatvorením ďalšieho pracovného pomeru, ktorý vykonáva v rovnakom rozsahu z hľadiska pracovného času ako predchádzajúci pracovný pomer, uzatvoril pracovnú zmluvu len formálne za účelom čerpania dávky materské. Žalovaná vyvodila záver, že žalobca prevzal dieťa do starostlivosti len formálne (dohoda o prevzatí dieťaťa do starostlivosti zo dňa 2. septembra 2018), o čom svedčia najmä tieto skutočnosti: žalobca u zamestnávateľa I. X. G., súdny exekútor, od 2. septembra 2018 čerpá rodičovskú dovolenku a od 1. septembra 2018 mu vznikol nový pracovný pomer u zamestnávateľa T-Systems Slovakia s.r.o.; nový pracovný pomer vykonáva v rovnakom rozsahu z hľadiska pracovného času ako predchádzajúci pracovný pomer (40 hodín týždenne);

pracovnou zmluvou uzatvorenou so zamestnávateľom I. X. G., súdny exekútor, má žalobca dohodnutú mzdu vo výške 600 EUR mesačne a pracovnou zmluvou uzatvorenou so zamestnávateľom T-Systems Slovakia s.r.o. sa žalobca dohodol na mzde vo výške 900 EUR mesačne, t. j. v porovnateľnej, resp. vyššej výške, akú žalobca dosahoval z pracovnej činnosti zakladajúcej nemocenské poistenie, z ktorého si nárok na materské uplatnil. Žalobca síce má možnosť pre zamestnávateľa T-Systems Slovakia, s.r.o. vykonávať prácu doma, avšak len príležitostne alebo za mimoriadnych okolností a za predchádzajúceho súhlasu zamestnávateľa, pričom tento benefit nie je nárokovateľný; o syna sa v čase žalobcovej neprítomnosti stará matka dieťaťa, jeho stará matka a od decembra 2018 detské jasle. Žalobca fakticky neprevzal dieťa do starostlivosti, urobil tak len formálne, uzatvorením dohody o prevzatí dieťaťa do starostlivosti s matkou dieťaťa, pričom naďalej vykonáva pracovnú činnosť, za priaznivejších mzdových podmienok a s rovnakým pracovným úväzkom ako predtým u zamestnávateľa, u ktorého čerpá rodičovskú dovolenku. Z okolností predmetného prípadu podľa žalovanej vyplýva, že žalobca reálne nespĺňa podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu ustanovenú v § 49 ods. 1 a 2 písm. d) zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2018 a preto sa nepovažuje za iného poistenca.

7. Krajský súd preskúmal napadnuté rozhodnutie žalovanej vrátane rozhodnutia orgánu verejnej správy nižšieho stupňa a priebeh administratívneho konania a dospel k záveru, že správna žaloba je dôvodná. Skutkový stav v danej veci nebol sporný. Spornou zostala otázka určenia, či boli splnené zákonné podmienky zákona o sociálnom poistení na rozhodnutie o tom, že žalobca nespĺnil podmienky stanovené v § 49 ods. 1 a ods. 2 písm. d) zákona o sociálnom poistení v súvislosti s nárokom na materské z dôvodu nesplnenia podmienky prevzatia starostlivosti o dieťa.

8. Správny súd skonštatoval, že pojem starostlivosti o dieťa je definovaný v § 3 ods. 3 a 4 zák. č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku (ďalej zákon o rodičovskom príspevku), podľa ktorého riadna starostlivosť o dieťa je starostlivosť poskytovaná dieťaťu v záujme všestranného fyzického vývinu a psychického vývinu dieťaťa, najmä primeraná výživa dieťaťa, hygiena dieťaťa, výchova dieťaťa a dodržiavanie preventívnych prehliadok dieťaťa podľa osobitného predpisu. Podmienka riadnej starostlivosti o dieťa sa považuje za splnenú, ak oprávnená osoba zabezpečuje riadnu starostlivosť o dieťa osobne alebo inou plnoletou fyzickou osobou alebo právnickou osobou. Povinnosť osobnej starostlivosti bola z ust. § 3 ods. 3 zákona o rodičovskom príspevku vypustená s účinnosťou od 01.01.2011. Do tohto dátumu sa za riadnu starostlivosť o dieťa považovala len starostlivosť poskytovaná osobne a len vo výnimočných prípadoch mohla byť zabezpečená inými osobami. Rodič môže vykonávať zárobkovú činnosť akoukoľvek formou, pričom výška príjmu z tejto činnosti nemá vplyv na nárok na rodičovský príspevok ani na jeho výšku. Rodičia v čase vykonávania zárobkovej činnosti môžu zabezpečiť starostlivosť o svoje dieťa buď druhým rodičom, starým rodičom alebo inou plnoletou fyzickou osobou, alebo umiestnením dieťaťa v zariadení súkromnom, cirkevnom či štátnom vrátane materských škôl.

9. Správny súd sa nestotožnil s interpretáciou podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu ustanovenej v § 49 ods. 1 zákona žalovanej. Argumentoval, že zákonodarca by v zákone podmienil nárok na materské osobnou a celodennou starostlivosťou, a teda by vylúčil, že starostlivosť o dieťa môže byť zabezpečená čiastočne aj za pomoci inej osoby. Podľa názoru správneho súdu prevzatie starostlivosti je naplnené uzatvorením dohody medzi matkou a otcom dieťaťa. Uzatvorenie tejto dohody je predpokladom smerujúcim k zabezpečeniu a vykonávaniu starostlivosti o dieťa, ktorá opodstatňuje poberanie materského a ktorej zabezpečenie by malo byť primárne skúmané na určenie nároku na dávku. Zároveň je rozhodujúca pre určenie dňa, ku ktorému sa posudzujú podmienky vzniku nároku na materské. Podľa názoru správneho súdu „pre účely priznania nároku na materské pojem starostlivosti o dieťa obsiahnutý v § 49 zákona o sociálnom poistení je v súlade s jeho definíciou podľa zákona o rodičovskom príspevku“. Žalobca dôvodne namietal, že právne posúdenie veci žalovanej nemá oporu v ustanovení § 49 zákona o sociálnom poistení, ktorý určuje požiadavky pre priznanie nároku na materské inému poistencovi, nakoľko z uvedených podmienok nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť. Správny súd tiež konštatoval, že umiestnenie dieťaťa do detských jasí a vykonávanie

zárobkovej činnosti je v súlade s účelom dávky nahradit' stratu, respektíve zníženie príjmu za predpokladu starostlivosti o dieťa, a to aj s poukazom na smernicu č. 2010/18/EÚ, ktorou sa zrušuje smernica č. 94/34/ES. Vzhľadom k uvedenému nie je dôvod, pre ktorý by nemal byť priznaný nárok otcovi dieťaťa. Správny súd ako dôvodnú vyhodnotil aj námietku žalobcu ohľadne neúplných informácií poskytnutých z Informačno-poradenského centra žalovanej.

10. Po preskúmaní rozhodnutia žalovanej správny súd dospel k záveru, že rozhodnutie vychádzalo z nesprávneho právneho posúdenia veci a zistenie skutkového stavu orgánom verejnej správy bolo nedostačujúce na riadne posúdenie veci. Z týchto dôvodov preto správny súd podľa ust. § 191 ods. 1 písm. c), písm. e) SSP zrušil rozhodnutie žalovanej, ako aj rozhodnutie správneho orgánu prvého stupňa a vrátil vec žalovanej na ďalšie konanie.

11. Proti uvedenému rozsudku podala žalovaná (ďalej tiež ako „sťažovateľka“) kasačnú sťažnosť z dôvodov podľa § 440 ods. 1 písm. g) SSP a žiadala napadnutý rozsudok krajského súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

12. Sťažovateľka sa nestotožnila s právnym názorom krajského súdu a trvala na tom, že nie je dôvod analogickej aplikácie pri pojmoch „starostlivosť“ použitom v zákone o sociálnom poistení a „riadna starostlivosť“ definovanom v zákone o rodičovskom príspevku. Sťažovateľka namietala aj právnu úvahu súdu, že ak by bolo úmyslom zákonodarcu, tak by podmienil nárok na materské osobnou a celodennou starostlivosťou. Nestotožnila sa ani s názorom správneho súdu, že prevzatie starostlivosti je naplnené uzatvorením dohody medzi matkou a otcom dieťaťa. Sťažovateľka zastáva názor, že samotné uzatvorenie dohody rodičov dieťaťa o jeho prevzatí otcom je nepostačujúce, poukázala na potrebu prevzatia dieťaťa do starostlivosti iného poistenca a zabezpečovanie starostlivosti tomuto dieťaťu. Sťažovateľka uviedla, že žalobca síce s matkou dieťaťa dohodu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti uzavrel, avšak tejto dohode neodpovedalo skutočné správanie sa rodičov. Žalobca aj po deklarovanom prevzatí dieťaťa do starostlivosti zostal rovnako pracovne vyťažený, nedošlo u neho k takej zmene životnej situácie, resp. pracovných podmienok, aby reálne mohol prevziať starostlivosť o dieťa a aby bolo možné konštatovať, že podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti a poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu, vyžadovanú zákonom o sociálnom poistení, žalobca splnil. Dohoda rodičov v prejednávacom prípade bola uzavretá len za účelom formálneho naplnenia podmienok zákona o sociálnom poistení. Sťažovateľka je toho názoru, že priznaním materského žalobcovi by došlo k popretiu zrejmeho zmyslu a účelu zákona o sociálnom poistení. Záverom sťažovateľka poukázala na upovedomenie verejnej ochrankyne práv zo dňa 6.8.2019 o výsledkoch vybavenia podnetu žalobcu týkajúceho sa rozhodnutia o jeho nároku na materské, kde nebolo preukázané porušenie základných práv a slobôd. Poukázala tiež na stanovisko Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky a odborné stanovisko Slovenského národného strediska pre ľudské práva, ktoré hovoria v prospech postupov žalovanej.

13. Žalobca vo svojom vyjadrení ku kasačnej sťažnosti uviedol, že rozsudok krajského súdu považuje za vecne správny, s odôvodnením rozsudku sa stotožňuje a navrhol kasačnú sťažnosť zamietnuť ako nedôvodnú. Žalobca poukázal okrem iného na predchádzajúcu prax Sociálnej poisťovne, ktorá mala za účinnosti rovnakej právnej úpravy poskytovať materské otcom a matkám aj v prípade, ak mali uzatvorený druhý pracovný pomer a teda aj ak počas poberania materského plnohodnotne pracovali. Žalobca vyjadril názor, že dôvodom zmeny uplatňovaných pravidiel je, že zo strany otcov dochádza k častejšiemu uplatňovaniu si uvedenej dávky. K takejto zmene môže dôjsť jedine cestou legislatívnych zmien a nie svojvoľnou zmenou výkladu zákona zo strany žalovanej. Poukázal na rozpor postupu žalovanej s čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

14. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako kasačný súd (§ 438 ods. 2 SSP) po zistení, že kasačná sťažnosť bola podaná oprávnenou osobou, včas a je prípustná, bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) a po oboznámení sa s napadnutým rozsudkom a súdnym spisom, ktorého súčasťou je administratívny spis žalovanej a po vyhodnotení sťažnostných námietok zistil, že rozsudok krajského súdu je potrebné zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie z nasledovných dôvodov:

15. Predmetom súdneho prieskumu bolo rozhodnutie žalovanej, ktorým zamietla odvolanie žalobcu a potvrdila rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Košice, ktorým rozhodla, že žalobca podľa § 49 zákona č. 461/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov nemá nárok na materské, nárok na ktoré si uplatnil od 2.9.2018. Dôvodom nepriznania nároku na materské bola najmä skutočnosť, že žalobca nespĺnil podmienku poskytovania starostlivosti maloletému C. N., ktorého na základe dohody s matkou dieťaťa prevzal do starostlivosti. Žalobca po prevzatí dieťaťa do starostlivosti pracoval v riadnom pracovnom pomere na pracovný úväzok 40 hodín týždenne, z ktorého dosahoval príjem, z čoho vyplýva, že prevzal dieťa do starostlivosti len formálne. Žalobca v podanej žalobe primárne tvrdil, že je síce pravda, že po prevzatí dieťaťa do starostlivosti pracuje v riadnom pracovnom pomere, avšak zo zákona o sociálnom poistení nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť.

16. Sporná preto zostala otázka, či ustanovenia zákona o sociálnom poistení vyžadujú osobnú starostlivosť iného poistenca o dieťa prevzaté do jeho starostlivosti, ako podmienku vzniku nároku na materské v zmysle § 49 zákona o sociálnom poistení.

17. Žalobca si predložením žiadosti o materské doručenej pobočke Košice dňa 3.9.2018 uplatnil nárok na materské a jeho výplatu ako iný poistenec z dôvodu prevzatia dieťaťa do starostlivosti dňa 2.9.2018 z poisťného vzťahu zamestnanca zamestnávateľa I. X. G., súdny exekútor. Podľa údajov evidovaných v informačnom systéme Sociálnej poisťovne žalobca bol povinne nemocensky poistený ako zamestnanec zamestnávateľa I. X. G. od 8.4.2014. Podľa žiadosti o materské naposledy pracoval u tohto zamestnávateľa dňa 31.8.2018. Dňa 1.9.2018 mu vzniklo nové povinné nemocenské poistenie zamestnanca u zamestnávateľa T-Systems Slovakia, s.r.o.. U zamestnávateľa I. X. G. mal rozvrhnutý pracovný čas v pracovné dni od 8:00 hod. do 16:30 hod. U zamestnávateľa T-Systems Slovakia, s.r.o. má ustanovený týždenný pracovný čas 40 hodín, pracovný čas má rozvrhnutý v pracovné dni od 8:00 hod. do 16:30 hod. Podľa čestných prehlásení C.. C. N. - matky maloletého C. N., nar. XX.XX.XXXX, táto v čase neprítomnosti jej manžela - žalobcu poskytuje starostlivosť svojmu dieťaťu odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti jej manželom t. j. od 2.9.2018. Rovnaké čestné vyhlásenie podala aj C.. Y. N. - matka žalobcu. Z vyjadrenia žalobcu v odvolaní voči prvostupňovému rozhodnutiu ďalej vyplýva, že od decembra 2018 jeho syn C. N. navštevuje detské jasle.

18. Podľa § 2 písm. a/ zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení účinnom ku dňu právoplatnosti preskúmaného rozhodnutia (17.1.2019) sociálne poistenie podľa tohto zákona je nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

19. Podľa § 13 ods. 1 písm. d/ cit. zákona z nemocenského poistenia sa za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú nemocenské dávky, a to materské.

20. Podľa § 30 cit. zákona zamestnanec má nárok na nemocenskú dávku, ak

a) splnil podmienky ustanovené na vznik nároku na nemocenskú dávku počas trvania nemocenského poistenia alebo po jeho zániku v ochrannej lehote a

b) nemá príjem, ktorý sa považuje za vymeriavací základ podľa § 138 ods. 1, okrem príjmu, ktorý sa poskytuje z iného dôvodu, než za vykonanú prácu, za obdobie trvania dôvodu na poskytnutie nemocenskej dávky uvedeného v § 33 ods. 1, § 39 ods. 1, § 48 ods. 1 a § 49 ods. 1.

21. Podľa § 49 ods. 1 cit. zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti v období 28 týždňov od vzniku nároku na materské. Osamelý iný poistenec, ktorý sa stará o dieťa prevzaté do svojej starostlivosti, má nárok na materské v období 31 týždňov od vzniku nároku na materské a iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dve alebo viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, má nárok na materské 37 týždňov od vzniku nároku na materské. Iný poistenec má nárok na materské najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa, ak v posledných dvoch rokoch pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti bol nemocensky poistený najmenej 270 dní.

22. Podľa § 49 ods. 2 písm. d/ cit. zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, je otec dieťaťa po dohode s matkou dieťaťa, najskôr po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu, a matka nepoberá materské na to isté dieťa alebo rodičovský príspevok.

23. Podľa § 51 ods. 2 cit. zákona ak sa poistenec prestal starať o dieťa z iného dôvodu, ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské zaniká dňom skončenia jeho starostlivosti o dieťa a opätovne vzniká odo dňa pokračovania v starostlivosti o toto dieťa. Obdobie, počas ktorého sa poistenec prestal starať o dieťa z iných dôvodov, sa započítava do celkového obdobia trvania nároku na materské.

24. Krajský súd (v zhode so žalobcom) považoval za nesprávny názor žalovanej, že v prípade materského musí ísť o osobnú starostlivosť. Argumentoval, že pojem starostlivosť o dieťa obsiahnutý v § 49 zákona o sociálnom poistení je v súladný s definíciou riadnej starostlivosti podľa zákona o rodičovskom príspevku a z ust. § 49 zákona o sociálnom poistení nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť. Podmienku starostlivosti považoval krajský súd preto za splnenú aj vtedy, ak je dieťa počas pracovného dňa v zariadení v detských jaslách

25. Kasačný súd s právnym posúdením podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti tak, ako ju vykladá krajský súd (a žalobca) nesúhlasí z nasledovných dôvodov:

26. Prioritne považuje kasačný súd za potrebné zdôrazniť, že účelom materskej dávky ako dávky nemocenského poistenia je kompenzácia za stratu príjmu počas starostlivosti o dieťa. Logickým predpokladom je teda skutočná starostlivosť o dieťa a zníženie príjmu ako jej dôsledok, na ktoré atribúty krajský súd neprihliadol. Iba formálne prevzatie dieťaťa do starostlivosti otca podľa uzatvorenej dohody rodičov, v zmysle zabezpečenia starostlivosti inou osobou (ako to má na mysli zákon o rodičovskom príspevku), bez reálneho naplnenia jej obsahu, teda bez prevzatia tejto starostlivosti samotným iným poistencom, nezodpovedá účelu materskej dávky podľa zákona o sociálnom poistení, ktorej účelom nie je zvýšiť príjem rodiny z dôvodu, že sa v rodine nachádza dieťa, ale kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku starostlivosti o dieťa.

27. Napriek tomu, že pojem „starostlivosť“ nie je v zákone o sociálnom poistení definovaná, nemožno vychádzať z pojmu „riadna starostlivosť“ v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, ako to prezentoval správny súd a žalobca. V zmysle § 3 ods. 3 a 4 zákona č. 571/2009 Z.z. v znení účinnom od 1. januára 2011 podmienka riadnej starostlivosti o dieťa sa považuje za splnenú, ak oprávnená osoba zabezpečuje riadnu starostlivosť o dieťa osobne alebo inou plnoletou fyzickou alebo právnickou osobou. Zákon o sociálnom poistení v ust. § 49 ods. 1 používa pojem „prevzal dieťa do starostlivosti“ s dodatkom „a ktorý sa o toto dieťa stará“ a nie pojem zabezpečiť starostlivosť, čo je nutné rozlišovať, keďže pojem zabezpečiť je pojmom obsahovo širším a teda môže zahŕňať starostlivosť o dieťa prostredníctvom iných osôb, než sú samotní rodičia dieťaťa (porovnaj znenie § 3 ods. 1 písm. a/, ods. 3 a 4 zákona č. 571/2009 Z.z. účinné do 31.12.2010). Najvyšší správny súd upriamuje ďalej pozornosť na to, že materská alebo nemocenská dávka vyplácaná na základe nemocenského poistenia sa spravuje inými pravidlami než rodičovský príspevok, majúci charakter štátnej sociálnej dávky. Materské je dávkou poisťovacieho systému, ktorý je príspevkovým systémom, viažucim sa na výkon ekonomickej činnosti umožňujúcej fyzickej osobe byť poistencom a teda aj plniť si povinnosti súvisiace s odvodnými povinnosťami pre prípad vzniku sociálnej udalosti, v dôsledku ktorej dochádza k strate výkonu zárobkovej činnosti. Účastník poisteného vzťahu teda nárok na dávku má za predpokladu, že si platí poisťné, príp. zaňho platí poisťné štát. V tomto systéme sa uplatňuje predovšetkým princíp zásluhovosti. Systém štátnej sociálnej podpory, do ktorého sa zahŕňa aj rodičovský príspevok je systém, v rámci ktorého ak nastane určitá štátom uznaná sociálna situácia, sa poskytujú štátne dávky. Na rozdiel od poisťovacieho systému sa nevyžaduje plnenie odvodovej povinnosti, nárok na tento typ dávky nie je podmienený účasťou na sociálno-poisťovacích právnych vzťahoch a ani príjmovými pomermi oprávnených osôb; platí zásada rovnakého zabezpečenia pre všetkých. Uvedený právny názor vyplýva z už konštatnej judikatúry Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (rozsudok NSS SR sp.zn. 7Sžsk/50/2020 z 27.10.2021, ktorý bol v Zbierke stanovísk a rozhodnutí NSS SR prijatý ako judikát č. 4 dňa 7.4.2022).

28. Skutočnosť, že zákonodarca predpokladal skutočnú starostlivosť o dieťa, vyplýva aj z ustanovenia § 51 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení, ktoré viaže zánik nároku na materské práve na dôvod, že sa poistenec prestal starať o dieťa. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že osoba, ktorá sa prestala starať o dieťa z iného dôvodu ako je jej nepriaznivý zdravotný stav, musí byť len poistenec, teda ten, kto poberá materské ako dávku z nemocenského poistenia, čo v konečnom dôsledku znamená, že práve táto osoba sa predtým musela o dieťa starať. V prípade, ak by sa nevyžadovala skutočná starostlivosť o dieťa poistencom a postačovala by iba formálna dohoda, zakotvenie uvedených dôvodov zániku nároku na materské by nedávalo zmysel. Kasačný súd sa v celom rozsahu stotožnil s právnym názorom žalovanej, že táto osoba (v danom prípade otec) je pri výkone starostlivosti o dieťa nezastupiteľná.

29. Nárok na materské súvisí tiež s neprenosným právom rodiča na rodičovskú (a materskú) dovolenku, ktoré právo (a ochrana) prináleží práve z dôvodu tehotenstva alebo starostlivosti o narodené dieťa (v zásade) do troch rokov veku. Je potrebné si uvedomiť, že režim rodičovskej dovolenky má poskytnúť ochranu inak pracujúcim rodičom na trhu práce a táto ochrana sa rodičovi poskytuje cielene a zámerne počas celého pracovného času. Práve na túto životnú situáciu je materské ako nemocenská dávka významovo uspošobené. Ak sa teda oprávnený rodič rozhodne uplatniť si tento nárok, naplnenie zákonných podmienok pre jeho priznanie nemôže byť len formálne a naplnenie účelu, na ktorý sa dávka poskytuje, nemožno opomenúť.

30. Podmienky nároku na materské a jeho dĺžka korešpondujú s dĺžkou poskytovania materskej (rodičovskej) dovolenky v zmysle Zákonníka práce (§ 166 zákona č. 311/2001 Z. z.), podľa ktorého sa toto obdobie (dôvod) starostlivosti o narodené dieťa do troch rokov považuje za tzv. dôležitú osobnú prekážku v práci (§ 141 ods. 1 zákona č. 311/2011 Z. z.), počas ktorého však oprávnenej osobe nepatrí náhrada mzdy. Práve materské ako opakujúca sa dávka nemocenského poistenia predstavuje kompenzáciu mzdy, a preto je opodstatnené, aby oprávnená osoba spĺňala aj podmienku straty príjmu (zárobku - mzdy, platu) za obdobie trvania dôvodu na poskytovanie materského.

31. Aj rodičia dieťaťa vo veku do troch rokov majú zachovanú možnosť sa rozhodnúť, že starostlivosť o svoje dieťa počas aktívnej časti dňa, kedy inak štandardne vykonávajú zárobkovú činnosť, budú zabezpečovať prostredníctvom inej vhodnej fyzickej alebo právnickej osoby. V takom prípade však na rozdiel od rodičov, ktorí sa dohodnú, že jeden z nich prevezme starostlivosť o dieťa do troch rokov jeho veku, v dôsledku čoho je z pracovného procesu na čas čerpania rodičovskej dovolenky vylúčený, a preto dôjde k výpadku finančného zabezpečenia rodiny, k naplneniu zákonného predpokladu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti, nedochádza. Práve rodičovi, u ktorého výpadok príjmu nastáva z dôvodu, že sa rozhodol starať o dieťa do troch rokov veku, je adresované materské.

32. V zmysle základnej zásady článku 8 vety druhej a štvrtej Zákonníka práce, „Zamestnanci majú právo na hmotné zabezpečenie v súvislosti s tehotenstvom a rodičovstvom na základe predpisov o sociálnom zabezpečení. Pracovnoprávne vzťahy sú v čase neschopnosti zamestnancov na prácu z dôvodov choroby, úrazu, tehotenstva alebo materstva a rodičovstva vo zvýšenej miere chránené zákonom“.

33. Kasačný súd zastáva názor, že vyhodnocovanie otázky, či došlo k faktickému prevzatiu dieťaťa do starostlivosti druhého rodiča, ako aj k faktickej starostlivosti o dieťa vykonávanej týmto druhým rodičom, je zo strany správnych orgánov opodstatnené a náležité. V danom prípade sa správne orgány správne vyhodnotili, že nie je možné, aby žiadateľ o dávku poskytoval starostlivosť dieťaťu, keďže počnúc dňom prevzatia starostlivosti o dieťa uzatvoril nový plnohodnotný pracovný pomer s týždenným úväzkom 40 hodín, zabezpečujúcim porovnateľný príjem ako pred nástupom na rodičovskú dovolenku. Napriek tomu, že žalobca argumentoval čiastočným využívaním práce z domu, kasačný súd uvádza, že aj v čase výkonu práce z domu sa žalobca musí venovať výkonu práce, čo vylučuje možnosť osobnej starostlivosti o maloleté dieťa.

34. Žalovaná v rámci svojej správnej úvahy správne vyložila pojem starostlivosti o dieťa a následne vyvodila aj správny záver, že pokiaľ žiadateľ o dávku uvádzal, že v čase jeho neprítomnosti sa o dieťa

starajú iné osoby (matka dieťaťa, stará matka dieťaťa, jasle) dôvodiac, že zákon nevyžaduje osobnú starostlivosť, nemožno ho považovať za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti v zmysle § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení. Nebolo sporné, že časový harmonogram, v rámci ktorého si v novom pracovnom pomere plní pracovné povinnosti, koliduje časovému úseku produktívnej časti dňa, v rámci ktorej starostlivosť o dieťa realizoval jeho zverením do starostlivosti iných osôb.

35. Už z vyjadrenia žalobcu v odvolaní proti rozhodnutiu pobočky a z jeho konania v súvislosti s nástupom na rodičovskú dovolenku je zrejmé, že mienil formálne naplniť zákonné podmienky pre priznanie materskej dávky a možno tiež predpokladať, že práve za týmto účelom uzatvoril s novým zamestnávateľom pracovný pomer, v dôsledku čoho príjem, ktorý bude dosahovať, nebude plynúť z toho nemocenského poistenia, z ktorého sa bude posudzovať nárok na materské, ako aj jeho zámer naďalej finančne zabezpečovať rodinu príjmom z nového pracovného pomeru.

36. Správny súd konštatoval, že ak by tak bolo úmyslom zákonodarcu, zákonodarca by v zákone podmienil nárok na materské osobnou a celodennou starostlivosťou a teda by vylúčil, že starostlivosť o dieťa môže byť zabezpečená čiastočne aj za pomoci inej osoby. V tomto ohľade kasačný súd poukazuje na zásady interpretácie a aplikácie všeobecne záväzných právnych predpisov v právnom štáte. Základom interpretácie a aplikácie čl. 1 ods. 1 Ústavy SR je zabezpečenie materiálneho, a nie formálneho právneho štátu. Základnou premisou materiálneho právneho štátu sa prezentuje všeobecná záväznosť práva pre všetkých. To znamená, že štátne orgány, orgány územnej samosprávy, právnické osoby s právomocou rozhodovania o právach a povinnostiach, ako aj každý jednotlivец musí konať tak, ako určuje právny poriadok.

37. Z článku 152 ods. 4 ústavy vyplýva, že výklad a uplatňovanie všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou. Pozitivistický právny prístup k aplikácii zákonov je preto v činnosti štátnych orgánov modifikovaný ústavne konformným výkladom, ktorý v závislosti od ústavou chránených hodnôt pôsobí reštriktívne alebo extenzívne na dikciu zákonných pojmov. Obsah zákonnej právnej normy nemôže byť interpretovaný izolovane, mimo zmyslu a účelu zákona, cieľa právnej regulácie, ktorý zákon sleduje. Požiadavka na ústavne konformnú aplikáciu a výklad zákona je podmienkou zákonnosti rozhodnutia ako individuálneho správneho aktu.

38. Výklad každej právnej normy musí byť najmä teleologický (výklad e ratione legis, vychádzajúci zo zmyslu zákona), teda prihliadajúci najmä na účel a ciele právnej úpravy. Bolo preto nevyhnutné výklad ustanovenia § 49 zákona o sociálnom poistení realizovať aj cez posúdenie účelu zákona, vyjadreného v definícii pojmu „nemocenské poistenie“ uvedenej v § 2 písm. a/ zákona, čo žalovaná v preskúmanom rozhodnutí učinila.

39. Kasačný súd uvádza, že z obsahu § 49 ods. 1 vyplývajú dve kumulatívne podmienky nároku na materské, a to prevzatie dieťaťa do starostlivosti a starostlivosť o toto dieťa. Uvedené je vyjadrené v slovnom spojení „... ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará“. Nepostačuje splnenie prvej podmienky, a to prevzatie dieťaťa do starostlivosti v zmysle § 49 ods. 2 písm. d/ tohto ustanovenia. Zákonodarca explicitne stanovil aj podmienku, že iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, sa musí o toto dieťa starať. V rozpore s tým je potom aj právny názor správneho súdu, že z § 49 nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa (iný poistenec) nevykonával pracovnú činnosť. Pokiaľ je potrebná osobná starostlivosť iného poistenca o dieťa, potom je potrebné vyhodnotiť konkrétne skutkové okolnosti, či je táto podmienka splnená. Nie je potrebné v obsahu právnej normy explicitne reagovať na všetky životné situácie v súvislosti s vyhodnotením starostlivosti iného poistenca o prevzaté dieťa.

40. Kasačný súd na podporu vyššie uvedeného výkladu účelu dávky poukazuje aj na znenie bodu 19 Preambuly Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20.06.2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ, v ktorom sa uvádza: „V záujme podpory rovnomerného rozdelenia opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi a možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi už v rannom veku detí, by sa malo zaviesť právo na otcovskú dovolenku pre otcov

alebo pre rovnocenných druhých rodičov, ak sú uznaní vo vnútroštátnom práve a v rozsahu, v akom sú v ňom uznaní. Takáto otcovská dovolenka by sa mala čerpať v čase okolo narodenia dieťaťa a mala by byť jasne spojená s narodením na účely poskytovania starostlivosti.“

41. Je teda zrejme, že účelom nie je dosiahnutie čo najvyššieho materského ako peňažnej dávky, ale to, aby sa vo vyváženej miere osobne podieľali na rodinných povinnostiach, a teda aj na starostlivosti o dieťa, čo je v priamom rozpore s výkladom, ktorý prezentuje žalobca. Pokiaľ otec dieťaťa nezabezpečuje starostlivosť o dieťa, o ktoré sa stará naďalej matka alebo stará matka, nie je zabezpečená možnosť matky vrátiť sa do pracovného procesu (ako tomu bolo v danom prípade, keď sa matka do pracovného procesu nevrátila), čo je zmyslom podpory otcov v čerpaní rodičovských dovolení a materských dávok. Nedochoádza k rovnomernému rozdeleniu povinností súvisiacich so starostlivosťou o dieťa a ani k možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi.

42. Je preto potrebné prisvedčiť argumentácii žalovanej, že u žalobcu nedošlo k zmene životnej situácie (čo zákon o sociálnom poistení predpokladá), keď u žalobcu nenastali dôvody pre kompenzovanie zníženého príjmu. Z vyššie uvedených dôvodov kasačný súd konštatuje, že správny súd nesprávne právne vec posúdil, čo je dôvod na zrušenie jeho rozsudku podľa § 440 ods. 1 písm. g/ SSP.

43. Skutkový stav tak, ako ho zistila žalovaná, je v danom prípade postačujúci pre posúdenie, či reálne došlo k prevzatíu dieťaťa do starostlivosti otca. Nebol teda dôvod na zrušenie preskúmaných rozhodnutí podľa § 191 ods. 1 písm. e/ SSP.

44. Kasačný súd sa nestotožnil ani s názorom žalobcu o jeho diskriminácii. Jej dôvod žalobcu videl v tej skutočnosti, že matkám detí, ktoré poberajú materské, je umožnené počas poberania materskej pracovať, resp. umiestniť dieťa do predškolského zariadenia, a preto tento istý princíp musí byť dodržaný aj pri otcoch. Kasačný súd konštatuje, že tento právny záver je v rozpore s príslušnými ustanoveniami zákona o sociálnom poistení. Aj v prípade matky, pokiaľ poberá materské, sa totiž vyžaduje jej osobná starostlivosť o dieťa. Plne právne irelevantná je námietka diskriminácie, argumentujúca inými prípadmi, a to priznávaním materského vojakom, policajtom či samostatne zárobkovo činným osobám. Žalobca bez ďalšieho konštatuje, že pri zmieňovaných kategóriách, resp. živnostníkoch Sociálna poisťovňa ďalej nepreveruje, či pracujú a reálne sa starajú osobne o dieťa. Takéto tvrdenia sú bez právnej relevancie k preskúmanému prípadu žalobcu.

45. Pokiaľ ide o žalobcom namietaný dôvod diskriminácie, ktorý má spočívať v názorovej nejednotnosti Sociálnej poisťovne pri uplatňovaní nárokov iných poistencov na materské, a to pred vydaním metodického pokynu Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny zo dňa 10.9.2018 a po jeho vydaní, kasačný súd konštatuje, že pokiaľ došlo po novelizácii zákona o sociálnom poistení zákonom č. 543/2010 Z. z. k priznávaniu materského bez toho, aby sa skúmalo, či poistenec skutočne sám zabezpečuje starostlivosť o dieťa, a postačovalo splnenie len formálneho prevzatia dieťaťa do starostlivosti na základe dohody s matkou dieťaťa, táto aplikačná prax nezodpovedala zneniu relevantných zákonných ustanovení o priznávani materského ako nemocenskej dávky podľa zákona o sociálnom poistení. Ak následná aplikačná prax správnych orgánov odstránila toto pochybenie a náležite objasňuje aj starostlivosť o dieťa zo strany poistenca osobitne v každom individuálnom prípade, uvedený postup nemôže byť v rozpore so zákonom a ani v rozpore so zásadou legitímneho očakávania účastníka takéhoto právneho vzťahu. Kasačnému súdu neprináleží komentovať skôr vydané rozhodnutia žalovanej v právnych veciach iných účastníkov konania. Poukazuje však na to, že nemožno vylúčiť, že sa správny orgán odkloní od existujúcej rozhodovacej praxe a v nových rozhodnutiach zaujme opačný právny názor, ako zaujal v rozhodnutiach v obdobných právnych veciach v predchádzajúcich rozhodnutiach. Tento odklon súvisí s vyvíjajúcimi sa právnymi názormi aj na strane správnych orgánov, ktoré nie sú strnulé. Pokiaľ správny orgán v nových rozhodnutiach náležitým spôsobom odôvodní zmenu tohto právneho názoru, takéto rozhodnutie je v súlade s princípmi právneho štátu, najmä so zásadou právnej istoty a rovnosti účastníkov konania.

46. Pokiaľ žalobca v žalobe namietal, že pred nástupom na rodičovskú dovolenku mal uzavreté dva pracovné pomery a teda z jedného pracovného pomeru mu z dôvodu nástupu rodičovskej dovolenky žiadny príjem neplynie, túto skutočnosť žiadnym spôsobom nepreukázal a nevyplýva ani z administratívneho spisu. Na okraj kasačný súd konštatuje, že pokiaľ by aj žalobca pracoval v dvoch pracovných pomeroch, pokiaľ po prevzatí dieťaťa do starostlivosti má uzavretý hoci i jeden pracovný pomer v takom rozsahu, ktorý mu bráni riadne sa osobne starať o dieťa, uvedené predstavuje prekážku priznania nároku na materské.

47. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky konštatuje, že správny súd vec nesprávne právne posúdil, čo je dôvodom pre zrušenie rozsudku správneho súdu podľa § 440 ods. 1 písm. g/ SSP. Preto v zmysle § 462 ods. 1 SSP zrušil napadnutý rozsudok správneho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie s tým, že právny názor kasačného súdu je pre správny súd v zmysle § 469 SSP záväzný.

48. O náhrade trov kasačného konania rozhodne správny súd v zmysle § 467 ods. 3 SSP.

49. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3:0.

Poučenie :

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.